

Рішення
разової спеціалізованої вченої ради
про присудження ступеня доктора філософії
29 грудня 2025 року

Здобувачка ступеня доктора філософії Софія КОРНЄЄВА, 1995 року народження, громадянка України, освіта вища: закінчила у 2019 році Київський національний університет імені Тараса Шевченка за спеціальністю «Право», аспірантка ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, виконала акредитовану освітньо-наукову програму «Право».

Разова спеціалізована вчена рада, утворена наказом ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, від «29» жовтня 2025 року № 74/01-04, у складі:

Голови разової спеціалізованої вченої ради – Віктора ЗАБОРОВСЬКОГО, доктора юридичних наук, професора, професора кафедри цивільного права та процесу юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Рецензентів – Терезії ПОПОВИЧ, доктора юридичних наук, доцента, доцентки кафедри теорії та історії держави і права юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Вадима ПШТИ, доктора філософії, доцента кафедри адміністративного, фінансового та інформаційного права юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Офіційних опонентів – Ольги КОСІЛОВОЇ, доктора юридичних наук, професора, професорки кафедри міжнародного права та права Європейського Союзу навчально-наукового інституту права Державного податкового інституту

Наталії ХЛИБОРОБ, кандидата юридичних наук, доцента, доцентки кафедри адміністративного та фінансового права юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка

на засіданні «29» грудня 2025 року прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» Софії КОРНЄЄВІЙ на підставі публічного захисту дисертації «Забезпечення захисту прав людини у сфері електронного урядування крізь призму застосування технологій штучного інтелекту».

Дисертацію виконано у ДВНЗ «Ужгородський національний університет», МОН України, м. Ужгород.

Науковий керівник – Ольга КОТЛЯР, кандидат юридичних наук, доцент, завідувачка кафедри міжнародного права юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису державною мовою, що містить нові науково обґрунтовані результати проведених Софією КОРНЄЄВОЮ досліджень та має істотне значення для правової галузі. Дослідження здобувачки є одним з перших в українській правовій науці комплексним дослідженням теоретичних і практичних проблем, пов'язаних із забезпеченням прав людини у сфері електронного урядування. Результати здобувачки, викладені у її дисертації, узгоджуються з вимогами, визначеними в

пункті 6 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами).

Здобувачка має 6 наукових публікацій за темою дисертації, з них 3 наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації, 1 наукова праця, яка засвідчує апробацію матеріалів дисертації та 2 наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації. Зазначене відповідає пунктам 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами):

1. Корнеєва С. Р. Теоретичні підходи до визначення поняття та правового регулювання штучного інтелекту. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Право.* 2021. № 66. С. 50-55.

2. Корнеєва С. Р. Вплив застосування технологій штучного інтелекту на реалізацію та захист прав людини. *Аналітично порівняльне правознавство.* 2021. № 4. С. 392-394.

3. Корнеєва С. Р. Європейський механізм захисту прав людини у сфері технологій штучного інтелекту. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Право.* 2022. № 69. С. 47-51.

У дискусії взяли участь голова, рецензенти, офіційні опоненти та висловили зауваження:

Віктор ЗАБОРОВСЬКИЙ, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри цивільного права та процесу юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет»:

1. Аналіз зарубіжного досвіду регулювання штучного інтелекту є змістовним, однак міг би бути доповнений більшою кількістю конкретних прикладів практичного застосування цих підходів в електронному урядуванні, що посилює б прикладний характер дослідження.

2. Запропоновані авторкою напрями вдосконалення нормативно-правового регулювання у сфері електронного урядування є обґрунтованими та актуальними, проте в дисертації не завжди простежується ієрархія таких пропозицій з точки зору їх пріоритетності чи реалістичності впровадження в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення. Саме тому додаткове ранжування рекомендацій або їх групування за коротко-, середньо- та довгостроковою перспективою підвищило б цінність дослідження.

Терезія ПОПОВИЧ, доктор юридичних наук, доцент, доцентка кафедри теорії та історії держави і права юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет»:

1. Доцільніше було б звернути увагу на актуалізацію нормативно-програмної бази, що використовується у дослідженні. Зокрема, у роботі послідовно застосовується План заходів з реалізації Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні на 2021–2024 роки, який нині вже не повною мірою відображає сучасні державні пріоритети та регуляторні підходи у сфері розвитку штучного інтелекту. У зв'язку з появою новіших документів (на 2025-2026 роки), що визначають подальший стратегічний курс держави у цій сфері, корисним було б оновити відповідні положення дисертації, аби забезпечити їх нормативну та аналітичну релевантність. Крім того, у тексті дисертації слушно підкреслено, що Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні містить загальні принципи державної політики, однак не

включає розгорнутих механізмів їх практичної реалізації, зокрема у частині захисту прав людини (с. 48). Разом із тим, доцільніше було б звернути увагу й на те, що певна деталізація все ж таки передбачена у Плані заходів з реалізації Концепції, який конкретизує окремі напрями впровадження відповідних принципів у практичну діяльність органів влади. Корисним було б уточнити у роботі, якою мірою саме цей План заходів забезпечує належний рівень конкретизації механізмів дотримання та захисту прав людини у сфері застосування штучного інтелекту, а також чи достатніми є закладені в ньому інструменти з огляду на сучасні виклики.

2. У роботі слушно окреслено потребу уніфікації термінології та підходів до цифрових прав у різних галузях законодавства, зокрема шляхом ухвалення окремого закону про цифрові права людини, який би системно визначав їх зміст, гарантії та механізми захисту (с. 4, 19, 214). Проте видається, що в дисертації недостатньо продемонстровано конкретні приклади такої неуніфікованості, попри те що вона об'єктивно існує та неодноразово відзначається у науковій літературі й правозастосовній практиці.

3. Дисертанткою наводиться коректне, але дещо звужене тлумачення принципу верховенства права, зосереджене переважно на трьох його ключових елементах: діяльності влади відповідно до права, обмеженні держави її ж законами та гарантіях прав і свобод особи (с. 85). Тим не менш, усталеним є підхід, який використовується, зокрема, у документах Венеційської комісії, поняття верховенства права трактується значно ширше. Воно охоплює такі елементи, як юридична визначеність, заборона свавілля, доступ до правосуддя, незалежність суду, рівність перед законом, пропорційність, а також наявність ефективних механізмів правового захисту. З урахуванням цього корисним було б послатися на «Rule of Law Checklist» Венеційської комісії та розкрити, як саме ці більш деталізовані критерії впливають на функціонування держави в умовах цифрової трансформації та застосування технологій штучного інтелекту.

4. Слушно підкреслюється, що регулювання штучного інтелекту має охоплювати весь його життєвий цикл, а не лише момент взаємодії з користувачем. Особливо важливо, що авторка акцентує на етапі відбору та обробки даних, адже саме тут зароджуються ризики упередженості чи дискримінації. Водночас варто було б звернути увагу й на те, що потенційні порушення прав людини можуть виникати ще раніше, можливо, вже на стадії проєктування і програмування системи. Тому доцільним виглядало б коротко окреслити, як вимоги до технічного дизайну, етичний аудит або попередня оцінка впливу на права людини можуть зменшити ризики несправедливих результатів уже на старті.

Вадим ПШТА, доктор філософії, доцент кафедри адміністративного, фінансового та інформаційного права юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет»:

1. У підрозділі 1.1 авторка здійснює глибокий історико-правовий екскурс, звертаючись до Конституції Пилипа Орлика, Конституції УНР та радянських конституцій. Безумовно, історичний аспект є важливим, проте в контексті теми, що стосується електронного урядування та штучного інтелекту, такий широкий історичний огляд видається дещо відірваним від основного об'єкта дослідження. Бажано було б посилити зв'язок між історичними традиціями українського державотворення та сучасними викликами цифрової демократії, показавши, як саме історичні архетипи впливають (чи не впливають) на сприйняття цифрових прав сьогодні.

2. У тексті дисертації, пропонуючи авторську класифікацію прав людини у сфері електронного урядування, дисертантка виділяє п'яту групу: «*права, які реалізуються представниками органів державної влади та місцевого самоврядування*». Такий підхід

видається дещо дискусійним з точки зору теорії права. Чи доцільно ототожнювати *права людини* (як приватної особи) та *повноваження* представників органів державної влади та місцевого самоврядування, навіть якщо вони реалізуються в цифровому середовищі? Вбачається, що посадові особи реалізують насамперед службові обов'язки та повноваження, а не «права людини» в класичному розумінні. Це потребує уточнення позиції дисертантки щодо розмежування правового статусу громадянина та службовця в системі електронного урядування.

3. У підрозділі 2.1 авторка розкриває структуру адміністративноправового механізму забезпечення прав людини, включаючи до нього принципи, норми, юридичні факти, акти застосування та тлумачення норм. Запропонована структура механізму не повною мірою враховує специфіку автоматизованого прийняття рішень. У роботі недостатньо розкрито конкретний процесуальний порядок оскарження рішень, прийнятих виключно алгоритмами (наприклад, автоматична відмова у наданні послуги в «Дії» або автоматизований арешт рахунків). Дисертація виграла б, якби авторка запропонувала не лише перелік елементів механізму, а й конкретний алгоритм дій (правову процедуру) для громадянина щодо відновлення порушених прав у випадку «технічної помилки» або «упередженості алгоритму».

4. Аналізуючи правову природу штучного інтелекту (розділ 3), Софія Романівна пропонує визначення штучного інтелекту як *«штучно створеної когнітивної системи, наділеної певними ознаками фізичної та юридичної особи, що володіє спеціальною правосуб'єктністю»*. Водночас, у висновках авторка стверджує, що в національній системі права на сьогодні більш доцільним є віднесення ШІ до *об'єктів* правового регулювання (с. 171), а не суб'єктів. Тут простежується певна суперечність між запропонованою дефініцією (де йдеться про «ознаки особи» та «правосуб'єктність») та пропозицією щодо практичного регулювання (штучний інтелект як об'єкт). Хотілося б почути чіткішу позицію здобувачки: чи вважає вона наділення штучного інтелекту правосуб'єктністю (концепт «електронної особи») перспективою найближчого майбутнього, чи це лише теоретична конструкція, яка поки що передчасна для України?

5. У підрозділі 3.3, розглядаючи питання відповідальності за дії штучного інтелекту, авторка справедливо наголошує, що відповідальність мають нести розробники, користувачі та власники. Однак, робота дещо оминає конкретизацію механізму такої відповідальності. Як саме в умовах «чорної скриньки», про яку згадує автор, адміністративний орган або суд має встановити причинно-наслідковий зв'язок і розмежувати вину розробника та користувача? Пропозиція щодо «моніторингу алгоритмів» виглядає слушною, але потребує деталізації щодо суб'єктів такого моніторингу в Україні та їхньої технічної спроможності.

Ольга КОСІЛОВА, доктор юридичних наук, професор, професорка кафедри міжнародного права та права Європейського Союзу навчально-наукового інституту права Державного податкового інституту:

1. У роботі вживаються терміни «штучний інтелект», «автоматизоване рішення», «алгоритм управління», «цифрове врядування» тощо. В окремих випадках ці поняття залишаються без чіткого правового розмежування, що може викликати неоднозначне тлумачення в межах юридичного дискурсу. Було б доцільно надати уточнене авторське визначення для ключових понять, зокрема «штучний інтелект у публічному управлінні», «цифрові права», «алгоритмічна підзвітність», щоб забезпечити термінологічну послідовність.

2. Дисертантка широко звертається до зарубіжного досвіду (ЄС, Канада, Великобританія, Естонія тощо), що безперечно збагачує роботу. Водночас, для посилення емпіричної бази доцільно було б включити конкретні приклади застосування алгоритмів або ШІ в українських державних сервісах - наприклад, у системах «Дія», ЄСІТС судової влади, Prozorro, електронному документообігу органів публічної влади. Це підсилило б зв'язок між теорією та українською правозастосовною практикою.

3. У роботі міститься слухна пропозиція щодо необхідності запровадження правових механізмів нагляду за застосуванням ШІ у врядуванні. Проте не до кінця розкрито потенційні моделі таких механізмів: наприклад, створення незалежного органу з етичного моніторингу або спеціальних контрольних підрозділів у складі державних органів. Більш глибоке опрацювання цього аспекту могло б підвищити прикладну цінність дисертації.

4. Хоча автор неодноразово звертається до понять «довіра», «етичність», «неупередженість алгоритмів», етичний вимір використання ШІ у публічному управлінні заслугоує окремого аналітичного розгляду. У майбутніх наукових розвідках було б доцільно приділити більшу увагу питанням людської гідності, дискримінаційних ризиків та балансуванню між ефективністю цифрових рішень і повагою до людських прав.

5. У деяких фрагментах тексту наявні незначні стилістичні повтори, а подекуди - перевантаженість складними реченнями. Це не є суттєвим недоліком, однак деяке редагування могло б покращити сприйняття матеріалу читачем без втрати глибини викладу.

Наталія ХЛІБОРОБ, кандидат юридичних наук, доцент, доцентка кафедри адміністративного та фінансового права юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка:

1. У п. 1.2. та Розділі 2 роботи, здобувачка продемонструвала несистемний підхід до розуміння сфери електронного урядування, що негативно вплинуло на цілісність роботи, розмиваючи рамки предмету дослідження та на подальший зміст роботи. Зокрема, у розділі 3 йдеться про застосування ШІ у сферах, далеких від електронного урядування - медицина, правосуддя, банківське кредитування, трудові відносини. Крім того, авторка не врахувала сучасну трансформацію електронного урядування на рівні «цифровий уряд – GovTech». Такий підхід ускладнює виділення специфічних правових проблем і механізмів захисту прав людини саме у контексті цифрової публічної адміністрації, знижує аналітичну чіткість та осмисленість дослідження: Для посилення наукової цінності було б доцільно зосередитися виключно на практиках застосування ШІ у публічному адмініструванні та електронних сервісах, напряду пов'язаних із правами людини.

2. У Висновках (п. 4) здобувачка наголошує на необхідності уніфікації термінології та підходів до цифрових прав у всіх галузевих законах, однак не пропонує методологічних критеріїв такого уточнення. Сама постановка проблеми є правильною, проте підхід - надто описовий. Відсутні вихідні позиції щодо того, які саме права потребують переосмислення у цифровому середовищі (приватність, право на інформацію, недискримінація, право на оскарження алгоритмічних рішень, цифрова безпека тощо). Пропозиція щодо прийняття окремого закону про цифрові права людини, який би визначав їхній обсяг, гарантії та механізми захисту, загалом є слухною в умовах стрімкої цифровізації публічного адміністрування. Проте, в тексті дослідження не отримала ґрунтового концептуального та методологічного обґрунтування, що робить її радше декларативною та знижує переконливість висновків.

3. У Висновках (п.8) зазначено, що використання ШІ в електронному урядуванні забезпечує кращий захист прав людини та зменшує упередженість. Проте ц тесті роботи не приведена аргументація, покликання на релевантні дослідження. Доцільно було б

проаналізувати основні дві моделі застосування технологій ШІ у публічному адмініструванні: ШІ як асистента та ШІ як агента, що є принципово важливим для визначення правових рамок і оцінки ризиків. Наприклад, модель ШІ-асистента в "Дії", яка є найбільш релевантним для України прикладом безпечного, допоміжного застосування ШІ в е-урядуванні. Міжнародні прецеденти - зокрема, кейс Нідерландів "SyRI", де алгоритм спричинив масову дискримінацію, та кейс Франції "Datalust" додатково підкреслює декларативність зробленого висновку та потребу його суттєвого наукового доопрацювання.

4. У тексті роботи, характеризуючи правовий механізм у сфері електронного урядування в Україні на основі ключових стратегічних і нормативних документів (с. 75-76) не приділено належної уваги Закону України «Про особливості надання електронних публічних послуг». Цей закон є системоутворюючим для розуміння сучасної моделі надання е-послуг, визначає базові принципи їх функціонування, вимоги цифрової ідентифікації, електронної взаємодії, інтегрованих інформаційних систем та процедурної логіки електронних сервісів. Унаслідок цього висвітлення правового механізму в роботі є неповним і не охоплює один із центральних елементів сучасної цифрової трансформації публічної адміністрації України.

5. Попри актуальність проблематики, авторка подає поняття правової (цифрової) свідомості (див. с.87-89) надто загально й декларативно, без належного теоретичного обґрунтування та визначення структури цього явища. Термін «цифрова правова свідомість» вводиться без дефініції й співвідношення з суміжними категоріями (цифрова компетентність, медіаграмотність), що створює термінологічну нечіткість. Наведений приклад із застосунком «Дія» є ілюстративним, але не підтверджує механізму гарантування прав людини, оскільки авторка не аналізує ані дослідження цифрових навичок, ані державні політики у сфері цифрової освіти чи захисту даних. Унаслідок цього виклад є поверховим і потребує глибшого методологічного та емпіричного підґрунтя.

6. Робота позиціонується як правове дослідження, однак авторка вдається до надмірних припущень і філософських міркувань, що виходять далеко за межі правового аналізу. Зокрема, декілька сторінок (с.125 - 128) дослідження авторка наводить міркування про «покоління, яке зростатиме з роботом-нянею», роздуми про можливість наділення систем ШІ свідомістю та правосуб'єктністю створюють враження фантазмагорій, а не юридично вмотивованої аргументації. Подібні міркування не корелюють із рамкою дослідження - забезпечення захисту прав людини у сфері електронного урядування крізь призму застосування технологій штучного інтелекту, де ключовим є аналіз реальних регуляторних моделей, ризиків, практик застосування ШІ органами публічної адміністрації. Значно доречніше було б зосередитися на конкретних кейсах і правових проблемах, що вже існують у міжнародній і європейській практиці (наприклад, алгоритмічна дискримінація, автоматизоване ухвалення рішень, ризики для приватності та персональних даних, стандарти прозорості й оскарження), та надати їм правову оцінку відповідно до міжнародних стандартів. Також, здобувачка, використовує в тексті роботи багато бездоказових, належним чином необґрунтованих тверджень, поверхневих узагальнень, загальновідомих фактів, які не носять ані наукового, ані методологічного змісту та не можуть використовуватися у науковому дослідженні. Для прикладу, твердження «релігія в нашій країні є досить консервативною» (с.123) «розвиваються відносини між людиною та ШІ» (с. 124) (тут виникає питання тлумачення авторкою змісту відносин, і чи такі можливі між людиною та ШІ»), «обережне використання ШІ може фактично зменшити упередженість, виявити несправедливість або покращити доступ до правової системи» (с. 130) є надмірно оціночними та суперечливими. Використання таких суперечливих «публіцистичних

конструкцій» не відповідають методології наукових досліджень, формують описовий, публіцистичний стиль роботи, що є не припустимо для такого рівня наукових досліджень.

Озвучені зауваження отримали всі необхідні пояснення з боку дисертантки, тому суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку результатів наукового дослідження Софії КОРНЄЄВОЇ.

Результати відкритого голосування:

«За» 5 членів ради,

«Проти» 0 членів ради.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада присуджує Софії КОРНЄЄВОЇ ступінь доктора філософії з галузі знань «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Відеозапис трансляції захисту дисертації додається.

Голова разової спеціалізованої вченої ради

Віктор ЗАБОРОВСЬКИЙ